

Iznākusi Jāņa Būmaņa septītā grāmata

Marija Jaudzema

28. martā Preiļu Galvenajā bibliotēkā grāmatu mīļotāji un Preiļu novada domes vadība tikās ar Jāni Būmani viņa nu jau septītās grāmatas «Ošas upes krastu dziesmas un raksti» atvēršanas svētkos, kas ir folkloras un etnogrāfisko materiālu krājums par Preiļu rajona Rudzātu pagastu. Pasākumu organizēja Preiļu Vēstures un Lietišķās mākslas muzejs sadarbībā ar Preiļu Galveno bibliotēku.

Pirms svinīgā brīža grāmatas autors ieradās «Vietējās Latgales Avīzes» redakcijā, lai sniegtu interviju. Man, protams, visvairāk interesēja šī neparasti talantīgā, inteligentā cilvēka dzīve, jo viņa grāmatas atrodas bibliotēkā un izlasāmas katram, kurš to vēlas darīt. Pārsteidza arī tas, ka Jānis Būmanis savos 80 vēl ir stiprs, enerģisks un ar degmi spēj darboties literārajā laukā.

Jautāju grāmatas autoram, kāpēc viņš raksta tieši par Rudzātiem. Jānis Būmanis pastāstīja, ka šeit esot dzimis un audzis. «Būmaņi» bijušas viņa dzimtās mājas. Rudzātos Jānis Būmanis pavadīja 15 gadus. Tad pabeidza Preiļu divgadīgo lauksaimniecības skolu, Malnavas tehnikumu agronoma specialitātē. Strādāja toreizējā Viļānu apriņķa Atašienes sēklu inspekcijas starprajonu nodalās priekšnieka amatā.

Jāņa Būmaņa skolas gadi un jaunība iekrita kara un pēckara periodā, kad Rudzātu pusi, tāpat kā visu Latviju, krustām šķērsām bradāja svešu varu zābaki - gan krievu, gan vācu, bet visam tam pa vidu bija vietējais cilvēks, kuram brīžiem bija grūti orientēties politiskajā situācijā.

Tā kā Rudzāti atrodas nomaļā vietā, kur desmitiem kilometru stiepjas meži un purvi, tad cilvēki, kuri negribēja karot nevienā pusē vai ienāda padomju varu, kļuva par mežabrāļiem. Rudzātu mežos bija iespējams organizēt aktīvu pretpadomju kustību. Kaut kādā nesaprotamā veidā šajās politiskajās «spēlēs» tika iesaistīti arī Jāņa Būmaņa vecāki.

Padomju vara Būmaņu ģimeni, kurā bija 8 bērni, pieskaitīja kulaku kārtai, jo tēvs brīvvalsts laikā bija ieņēmis nozīmīgu amatu pagastā. 1949. gadā ģimeni izsūtīja uz Sibīriju - vispirms Omskas, tad Tomskas apgabalu. Tiesa, tēvs slēpās, tāpēc viņš to pašu

ceļu mēroja 4 gadus vēlāk.

Ja runājam par Būmaņu ģimenes likteni, tad jāteic, ka padomju varas «labvēlību» tā izbaudīja pilnībā. Vienu Jāņa māsu paņēma no Līvānu vidusskolas 10. klases sola, otrai māsiņai nācās doties uz Sibīriju 9 gadu, bet brālītim - 4 gadu vecumā. Izrādās, ka arī viņi bija pretpadomju elementi. Jā, tas normāla cilvēka prātam nav aptverams, bet toreiz bija tādi laiki, kad cilvēki ar tik dīvainu psiholoģiju valdīja Latvijā. Apbrīnojami negatīvi deformēta bija padomju valsts vara.

1957. gada jūlijā Jānis un vēl divi ģimenes locekļi atgriezās

- Aizgāju pensijā, ko vēl darīt? Sāku pētīt vēsturi... Vispirms uzrakstīju par mazpulkiem, tad par Rudzātu pagasta skolu laikmeta griežos, par tēvijas sargiem (aizsargiem), tad par Rudzātu pagasta reliģisko dzīvi un pieminējiem, tad tapa grāmata «Gaismas pils Malnava», kā arī «Mazā Zemgale laikmetu griežos». Šo pēdējo nosaukumu man pārmet gan latgalieši, gan baltieši.

Tāču ir trīs momenti. Pirmais - 1936. gadā ievērtēja Rudzātu pamatskolu. Tādas pašas skolas tika uzbūvētas Sutros un Priekuļos. Izglītības ministrijas pārstāvis (tad gāju 1. klasē) Rudzātus nosauca

Grāmatā atspoguļota Rudzātu puses folkloras - teikas, parunas, anekdotes, pasakas, palamas, iesaukas, senvārdi, dziesmas ar notīm, etnogrāfija. Redzams arī apģērbs, darba rīki, izšuvumi, adījumi. Esmu parādījis grāmatā arī kādu izšuvumu un cepurīti, kuriem ir ap 200 gadu (poļu laika) un vienu senatnīgu saktiņu.

Latvijā. Uzreiz likuši parakstīt dokumentu, ka viņi nedrīkst atgriezties dzimtajā pusē un pieprasīt kompensāciju, jo citādi draudēja jauna deportācija. Divus mēnešus Jānis Būmanis braukāja pa Latviju, bet darbu nevarēja atrast, jo neviens negribēja ņemt darbā cilvēku ar... tādu biogrāfiju, pie kuras viņš patiesībā nebija vainīgs.

Būmaņa kungs caur pazišanos iekārtojās Līvānu spirta fabrikā par izejvielu ceha priekšnieku. Viņu sāka «valkāt» pa čekas kabinetiem un iztaujāt «Kas, kur, ko un par ko šava Rudzātos?» Tā kā viņš nezināja, ko teikt, tad aizmuka uz Kurzemi. Turpmāk strādāja Talsu rajona Lubezeres padomju saimniecībā par pārvaldnieku, bet 1958. gadā iestājās neklātienē Latvijas Lauksaimniecības akadēmijas agronomijas fakultātē.

Būmaņa kungs atzina, ka viņu ģimene nekad nav bijusi pret padomju varu, bet tikai pret negācijām, kas valdīja tajos laikos sabiedrībā. Viņš atzīst arī to, ka šīs negācijas radījuši pašu cilvēki...

Jums patīk lauksaimniecība?

- Jā, patīk. Mana dzīve vienmēr bijusi saistīta ar lauksaimniecību.

Bet jūs tagad rakstāt grāmatas...

par Zemgali, jo šeit ir milzīgs līdzenums. Otrs moments - kad es pētīju Latvijas arhīvu dokumentus (1935., 1936., gads), konstatēju, ka Rudzātu pagastā vidēji lielas un lielas saimniecības bija 80% un tikai 12 saimniecībām piederēja 2 ha zemes, bet valstī kopumā bija tikai 36,7% turīgu saimniecību.

Treškārt, kad pētīju padomju laika dokumentus, atklājās, ka tur bija rakstīts: «Rudzātu pagasts ir bagātākais pagasts Latgalē, liela pretpadomju pretestība, ir 66 saimniecības.» Ja to visu pārvēršam procentos, tad tolaik Latvijas Republikā, pēc vēsturnieka Riekstiņa teiktā, bija 3,4%, toties Rudzātos - 10,6% saimniecību.

Tagad mazliet par grāmatu «Ošas upes krastu dziesmas un raksti»

- Tur atspoguļota Rudzātu puses folkloras - teikas, parunas, anekdotes, pasakas, palamas, iesaukas, senvārdi, dziesmas ar notīm, etnogrāfija, Redzams arī apģērbs, darba rīki, izšuvumi, adījumi. Esmu parādījis grāmatā arī kādu izšuvumu un cepurīti, kuriem ir ap 200 gadu (poļu laika) un vienu senatnīgu saktiņu.

Jūs esat «ūrasinīgs» latgalietis?

- Kurš no mums var būt «ūra-

Tā izskatās Jāņa Būmaņa grāmata

Jāņa Būmaņa grāmatas atvēršanas svētkos dzied Rudzātu folkloras ansamblis

sinīgs»! Māte Nadežda uz pusi poliete un baltkrieviete. 1923. gadā viņa atbrauca uz Latviju nelegāli pa Daugavu, kad latvieši pludināja baļkus... Bija uzsedusies uz plosta.

Bet viss notika tā: tēvs bija atbrīvošanās cīņu dalībnieks. Kad viņa daļa stāvēja Polijā, bija iepazīties ar māti. Kad viņš demobilizējās no armijas, aizbrauca pakaļ mātei un nelegāli atveda viņu ar plostu uz Latviju. Stāstīja, ka uz plostu kurinājuši ugunsgrāvu... Tāpēc mātes mīļākā dziesma vienmēr bija «Cel mani pār par Daugavu!».

Māte tajos laikos bija izglītota sieviete - beigusi Polockas skolotāju semināru. Pirmais vārds, ko latviešu mēlē viņa iemācījās, bija - neaizmirstules... Viņai ļoti patīka šis vārds.

Rudzātu baznīcā tēvs un māte salaulājās. Un padomājiem tikai - viņiem piedzima 8 bērni un visus

izaudzināja!

Jūs nodarbojaties ar vēsturisko materiālu apkopošanu. Varbūt vajadzēja kļūt par vēsturnieku?

- Ja runājam nopietni, varbūt arī vajadzēja... Man šis darbs ļoti patīk. Varbūt tas notiek tāpēc, ka esmu dzimis Vērša zīmē. Man, kā jau zemes zīmes cilvēkam pieklājas, ir liela pacietība pedantiski meklēt un apkopot materiālus, patīk «rakkāties» pagātnes dokumentos un uziet interesantus faktus un analizēt tos.

Tāda tieksme man jau no mazām dienām. Vienmēr krāju adreses. Kad mācījies Malnavā, tur bija 350 skolēnu, bet man bija visu viņu adreses, dzimšanas dati. Vēl kas zīmīgi, kāpēc es to daru - jaunatne nezina vēsturi, savas dzimtas «saknes». Padomājiem tikai - nezina vecsmātes jaunības dienu uzvārdu! Lai savāktie materiāli paliek nākamajām paaudzēm! Tāpēc to visu arī daru. ☺